

Der römische Limes in Österreich. Führer zu den archäologischen Denkmälern. H. Friesinger, F. Krinzinger (ured.). Österreichische Akademie der Wissenschaften, Wien 1997. ISBN 3-7001-2618-2. 312 strani, 112 črnobelih in 32 barvnih slik.

Avstrijska akademija znanosti je deset letih po izidu prvega vodnika po rimskem limesu v Avstriji pripravila popolnoma novo izdajo, v kateri je sodelovala cela vrsta strokovnjakov.

Knjiga se deli v dva dela. Uvodna poglavja sintetično predstavljajo rezultate raziskovanja limesa, drugi del pa je katalog najdišč.

Uvod, poglavja so delo devetih avtorjev, je temeljit pregled, zanimiv tako za ljubitelja arheologije kot tudi za strokovnjaka. Pisan je poljudno, hkrati pa je bogato slikovno opremljen, vsako poglavje spremlja izčrpna literatura. Najprej je predstavljena zgodovina raziskovanj. Sledi prikaz keltske poselitve v srednjem Podonavju. Natančno so opisane faze zgodovinskega razvoja limesa, ki jih še dodatno pojasnjujejo posamezna poglavja o utrdbah (legijski tabori, avksiliarni tabori, majhni kasteli ter stražni stolpi), o strukturi in opremljenosti vojske. Na kratko so prikazane tudi civilne naselbine (avtonomna mesta, vikusi, kanabe) ter poselitve podeželja. Posebno poglavje opisuje grobišča na območju limesa. V pregled odnosov med Rimljani in barbari so vključeni tudi pomembni raziskovalni rezultati na Moravskem in zahodnem Slovaškem. Posebej je obdelano zgodnje krščanstvo. V zaključku je predstavljena problematika konservacije rimskih spomenikov.

Uvod je torej dober pregled stanja raziskav, ki kaže trenutne poudarke v avstrijski (in deloma slovaški) provincialnorimski arheologiji, najboljše rezultate in hkrati pomembne naloge v prihodnosti. Na tem mestu lahko naštejemo le del zanimivih poudarkov. Tako je bilo veliko narejenega v raziskavah poznolatskih naselbin severno od Donave. Kronologija od 1. do 4. st., gradbene faze posameznih naselij, žgane plasti in stopnje izgradnje limesa so sorazmerno dobro poznani. Problematične ostajajo poznoantične plasti, posebno v 5. st. Proučujejo arhitekturo in urbanizem mest. Raziskave vikusov ugotavljajo specializacijo malih naselij v posebnih obrteh in arhitekturo z značilnimi stegnjenimi hišami. Zanimive so raziskave manjših podeželskih območij, kjer se kaže velika gostota poselitve. Vključeni so tudi rezultati arheologije na Slovaškem in Moravskem z novoodkritimi vojaškimi tabori iz časa markomanskih vojn in novimi razlagami rimskih stavb v okviru barbarskih naselbin. Teren je dovolj dobro raziskan, da so mogoči tudi pomembni zgodovinski sklepi. Tako, na primer, kaže močna utrdba v Karnuntu v 1. st. ob hkratni praznini na mejnem ozemlju med Recijo in Norikom na posebno situacijo onstran Donave: na redko poselitve v zahodnem delu in na močna barbarska središča na vzhodu.

V drugem delu knjižice so v katalogski obliki predstavljene predvsem tiste točke, kjer so vidni konservirani arheološki ostanki oziroma kjer je mogoče obiskati muzej. Najdišča so opisana po geografskem zaporedju od zahoda proti vzhodu. Kratak opis posameznega najdišča spremljajo pregledne karte, najpomembnejši tlorisi in izčrpna literatura. Dodani so tudi praktični nasveti: kako najti najdišča, naslovi muzejev in kdaj so odprti. V prilogi je karta v merilu 1:200 000 z vrisanimi najdišči.

Vodnik po rimskem limesu v Avstriji se odlikuje v vsem: s sistematično in praktično uporabnostjo olajša ogled najdišč, z znanstveno korektnostjo ne podcenjuje bralca - nepoznavalca ter mu nudi poglobljeno sliko in prijetno branje in je hkrati uporaben tudi kot prva informacija za strokovnjaka ali študenta, ki ga zanima stanje raziskav nasplošno ali za posamezna najdišča.

Hubertus Mikler: Die römischen Funde aus Bein im Landesmuseum Mainz. Monographien instrumentum 1, Éditions Monique Mergoïl, Montagnac 1997. ISBN 2-907303-06-6. 249 strani, 69 tabel.

Leta 1995 ustanovljena delovna skupina *Instrumentum* povezuje arheologe, ki se ukvarjajo z najrazličnejšimi vrstami drobne materialne kulture (z izjemo keramičnega posodja), obrtniški delavnicami in raziskovanjem tehnologije izdelkov. V okvirju skupine izhaja dvakrat letno glasilo *Instrumentum*, ki tekoče prinaša bibliografijo, razdeljeno po posameznih temah, ter kratke pomembne informacije. V letu 1997 so izšle prve tri knjige nove mednarodne monografske serije: *Monographies instrumentum*. V uvodu ob izidu prve številke urednik Michel Feugère piše, da je serija namenjena objavljanju velikih zbirk gradiva, tako iz starih muzejskih depojev kot iz novih izkopavanj, ki zaradi obsežnosti težko najdejo založnika, so pa v izredno pomoč pri študiju gradiva. Objavljala bo tudi rezultate novih izkopavanj obrtniških kompleksov ter tematske zbirke člankov.

Prva knjiga, delo Hubertusa Miklerja, govori o rimskih koščeni, roževinastih in slonokoščenih najdbah iz Deželnega muzeja v Mainzu. Gre za predmete, ki jih je muzej pridobil do leta 1980 in izvirajo z območja antičnega Mogontiaka: iz civilnega mesta, vojaških utrd in grobov. Najdiščni podatki so pri veliki večini predmetov nezanesljivi. Gradivo sodi v čas od 1. do 4. st.

Avtor v uvodnih poglavjih obravnava značilnosti sestave kosti, roževine in slonove kosti ter nujne tehnične postopke obdelave (s pilo, na stružnici, možnost mehčanja kosti). Glavnino knjige predstavlja poglobljena študija posameznih predmetov, ki jo spremljajo katalog in risbe. Naj na kratko naštejemo, s kako raznolikimi skupinami gradiva se je ukvarjal avtor. Na začetku so obravnavani predmeti, ki so deli vojaške opreme: ročaji mečev, zaključki nožnic, deli refleksnih lokov, gumbi. Pomembno skupino predstavljajo amuleti. Sledijo žličke, prenosna sončna ura, prečka tehtnice, igralne ploščice in kocke, piščali, deli lire. Del predmetov sodi v širše območje kozmetike: lasne igle, ušesne žličke, spatule, pahljače, glavniki. Iz kosti so bili izdelani tudi čestilo, lončarski pečat, preslice in vretenca za predenje, tkalna orodja, igle za šivanje ter ročaji nožev in drugih orodij. Obsežna skupina je vezana na pisanje: stilusi, peresa za pisanje po papirusu, etiketne ploščice in pikside. Predstavljeni so še koščeni deli pohištva, pri čemer izstopa koščena obloga postelje, najdena v nekem žganem grobu iz Mainza. Opozoriti je potrebno na določene predmete, katerih funkcija je v zadnjem času bolje znana. Med koščeni lasnimi iglami iz edine sintetične objave v slovenskem prostoru (A. Dular, *Arch. vest.* 30, 1979, 278-293) lahko identificiramo preslice in stiluse.

Vsak predmet v Miklerjevi knjigi je tipološko definiran, razložen je način izdelave, zbrane so paralele in datacija. Pri analogijah je Mikler upošteval predvsem zahodno in del srednje Evrope. Zaključki so zelo pomembni in odsevajo najnovejše stanje raziskav. Avtor je izdelal tudi karte razširjenosti za gladije s fasetiranimi koščeni ročaji, koščene jermenske nosilce z mečev, trapezaste zaključke nožnic ter obeske iz jelenove rože.

Zaradi širokega spektra obravnavanih oblik, ki so za specialista pogosto slabo razpoznavne, je katalog zelo uporaben kot praktičen priročnik in vodnik po tej zvrsti gradiva. Torej bomo verjetno ob vsaki najdbi iz kosti najprej vzeli v roko to knjigo.

Jana HORVAT